

The Role of Mothers' Worries and Negative Thoughts in the Formation of Mother–Daughter Conflicts During Adolescence

1. Zeinab Ghaznavi Kashani[✉]: Department of Psychology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Farahnaz Noormohammadi^{✉*}: Department of Counseling, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Hamidreza Rezazadeh Bahadoran[✉]: Department of Counseling, Islamic Azad University, CT.C., Tehran, Iran

*Corresponding Author's Email Address: f.noormohammadi@iauctb.ac.ir

Received: 26 January 2026

Revised: 25 June 2026

Accepted: 04 July 2026

Initially Published: 18 August 2026

Final Publication: 23 August 2027

Copyright: © 2027 by the authors.

Published under the terms and conditions of Creative Commons

Attribution-NonCommercial 4.0

International (CC BY-NC 4.0) License.

Abstract:

Objective: This study aimed to explore and explain the process through which mothers' worries and negative thoughts contribute to the formation of mother–daughter conflicts during adolescence.

Methods and Materials: This qualitative study was conducted using Glaser's classical grounded theory approach. The participants were 18 mothers of adolescent daughters aged 15 to 18 years living in Tehran, Iran, who were selected through purposive sampling. Data were collected through in-depth semi-structured interviews and continued until theoretical saturation was achieved. The interviews were transcribed verbatim and analyzed through constant comparative analysis, including open, axial, and selective coding. Trustworthiness was enhanced through participant checking, peer review, rich contextual description, systematic documentation of the analytic process, and preservation of interview transcripts and analytic memos.

Findings: The inferential analysis revealed that mothers' worries and negative automatic thoughts functioned as the central driving force in the emergence and persistence of mother–daughter conflicts. The final grounded model consisted of three interrelated domains: mothers' cognitive–emotional foundations, mothers' interactive–parenting strategies, and contextual factors. The cognitive–emotional domain included parenting concerns, excessive anxiety and worry, difficulty understanding adolescents' emotions, and limited awareness of adolescent cognitive development. The interactive–parenting domain included blame and humiliation, poor emotional regulation, inability to establish balanced rules, weak problem-solving skills, violation of privacy and autonomy, ineffective verbal communication, and lack of balanced intimacy. Contextual factors, including the father's role, peer relationships, and the influence of virtual space, intensified or maintained the conflict cycle. The model suggested that mothers' negative interpretations of normal developmental behaviors activated controlling, blaming, and emotionally dysregulated responses, which increased resistance, emotional distance, and repeated conflict.

Conclusion: Mother–daughter conflicts during adolescence appear to emerge through a dynamic, cyclical, and self-reinforcing process in which maternal worries and negative thoughts distort mothers' perceptions of adolescent behavior and activate ineffective interactional strategies. Preventive and therapeutic interventions should therefore focus on modifying mothers' negative cognitions, strengthening emotional regulation, improving empathy, increasing developmental awareness, and promoting constructive mother–daughter communication.

Keywords: Maternal worry; negative automatic thoughts; mother–daughter conflict; adolescence; grounded theory; qualitative study.

How to Cite: Ghaznavi Kashani, Z., Noormohammadi, F., & Rezazadeh Bahadoran, H. (2027). The Role of Mothers' Worries and Negative Thoughts in the Formation of Mother–Daughter Conflicts During Adolescence. *Journal of Experimental and Cognitive Psychology*, 4(3), 1-21.

نقش نگرانی‌ها و افکار منفی مادران در شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی

۱. زینب غزنوی کاشانی^{ID}: گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. فرح ناز نورمحمدی^{ID*}: گروه مشاوره، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

۳. حمیدرضا رضازاده بهادران^{ID}: گروه مشاوره، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

*پست الکترونیک نویسنده مسئول: f.noormohammadi@iauctb.ac.ir

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، کشف و تبیین فرایند شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی بر اساس نقش نگرانی‌ها و افکار منفی مادران بود.

مواد و روش: این پژوهش با رویکرد کیفی و روش نظریه داده‌بنیاد کلاسیک گلیزر انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۸ مادر دارای دختر نوجوان ۱۵ تا ۱۸ سال ساکن شهر تهران بودند که با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و عمیق تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌ها بر اساس اصول مقایسه مداوم و طی مراحل کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل شدند. برای افزایش اعتبار یافته‌ها، از بازبینی مشارکت‌کنندگان، بازبینی همتایان، توصیف غنی بافت پژوهش و مستندسازی کامل فرایند تحلیل استفاده شد.

یافته‌ها: تحلیل استنباطی داده‌ها نشان داد که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، هسته محرک شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر را تشکیل می‌دهند. مدل نهایی پژوهش شامل سه دسته عامل اصلی بود: زمینه‌های شناختی-هیجانی مادر، راهبردهای تعاملی-تربیتی مادر، و عوامل زمینه‌ای و بافتاری. در سطح شناختی-هیجانی، دغدغه‌های والدگری، اضطراب، نگرانی افراطی، ضعف در درک احساسات نوجوان و ناآگاهی از تحولات شناختی نوجوانی نقش اساسی داشتند. در سطح تعاملی-تربیتی، سرزنش و تحقیر، ضعف در تنظیم هیجان، ناتوانی در تعیین قوانین، ضعف مهارت حل مسئله، کنترل حریم شخصی، ارتباط کلامی ناکارآمد و فقدان صمیمیت متوازن به تداوم تعارضات منجر شدند. عوامل بافتاری مانند نقش پدر، ارتباط با همسالان و فضای مجازی نیز این چرخه را تشدید کردند.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان داد که تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی، محصول یک فرایند پویا و خودتکرارشونده است که در آن نگرانی‌های مادرانه و افکار منفی، رفتارهای رشدی دختر را تهدیدآمیز تفسیر کرده و راهبردهای ناکارآمد تعاملی را فعال می‌کنند. بنابراین، مداخلات پیشگیرانه و درمانی باید بر تعدیل افکار منفی مادران، آموزش تنظیم هیجان، تقویت همدلی، ارتقای آگاهی از ویژگی‌های نوجوانی و بهبود الگوهای گفت‌وگوی مادر-دختر متمرکز شوند.

کلیدواژه‌ها: نگرانی مادرانه؛ افکار منفی خودکار؛ تعارض مادر-دختر؛ نوجوانی؛ نظریه داده‌بنیاد؛ پژوهش کیفی.

نحوه استناددهی: غزنوی کاشانی، زینب، نورمحمدی، فرح ناز، و رضازاده بهادران، حمیدرضا. (۱۴۰۶). نقش نگرانی‌ها و افکار منفی مادران در شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی. *روانشناسی تجربی و شناختی*، ۴(۳)، ۱-۲۱.

تاریخ دریافت: ۶ بهمن ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۴ تیر ۱۴۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳ تیر ۱۴۰۵

تاریخ انتشار اولیه: ۲۷ مرداد ۱۴۰۵

تاریخ انتشار نهایی: ۱ شهریور ۱۴۰۶

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

Extended Abstract

Introduction

Adolescence is a sensitive developmental period in which biological maturation, cognitive transformation, identity exploration, emotional reactivity, and social expansion occur simultaneously. During this period, the adolescent's growing need for autonomy often requires the family system to renegotiate boundaries, authority, communication patterns, and emotional closeness. In mother–daughter relationships, this transition may become especially complex because the relationship is usually characterized by emotional intensity, gendered expectations, cultural meanings of femininity, and strong maternal concerns about safety, morality, academic achievement, peer relations, and future success. Contemporary perspectives on parenting emphasize that parent–child relationships are not one-directional structures, but dynamic, reciprocal, and context-dependent systems shaped by parental characteristics, adolescent developmental needs, family climate, and sociocultural values (Ambert, 2020; Khaleque, 2021). Therefore, mother–daughter conflict during adolescence should not be reduced to either adolescent disobedience or maternal overcontrol; rather, it should be understood as an interactive process in which perceptions, emotions, expectations, and responses continuously influence one another.

A central factor in this process is the quality of parent–child interaction. Recent evidence indicates that parent–child interactions can mediate the relationship between parents' psychological well-being and adolescent girls' social adjustment, suggesting that parental psychological states influence adolescents partly through the emotional and communicative quality of daily interactions (Mohammadzadeh et al., 2025). Similarly, the parent–child relationship has been shown to influence adolescents' prosocial risk-taking behavior through perceived social support and psychological capital, highlighting the developmental role of warm, supportive, and trust-based family relationships (Li & Ma, 2025). Conversely, when the

relationship is dominated by anxiety, criticism, psychological control, or emotional distance, it may become a source of vulnerability rather than protection. Parental educational anxiety, for example, has been linked to adolescent problem behaviors through psychological control and the quality of the parent–child relationship, with gender differences indicating that such processes may be particularly relevant for understanding parent–daughter dynamics (Lu et al., 2025).

Maternal worries and negative automatic thoughts may represent key cognitive–emotional mechanisms through which ordinary developmental behaviors are interpreted as threatening. Intrusive, frightening, and unwanted thoughts in parenthood can generate cycles of anxiety, guilt, shame, and compensatory control, particularly when parents interpret such thoughts as evidence of danger or personal inadequacy (Kleiman & Wenzel, 2021). In the context of adolescent daughters, mothers may interpret privacy seeking, emotional fluctuation, peer orientation, or resistance to advice as signs of decline, danger, or moral deviation. Negative automatic thoughts, negative attitudes, and intrusive memories have been associated with depression and emotional disturbance, indicating that such cognitions may distort interpretation and intensify emotional responses (Valitabar & Hossein-Sabet, 2017). Moreover, mindfulness-based cognitive therapy has been found to reduce negative automatic thoughts and related psychological problems, suggesting that these cognitions are modifiable and clinically meaningful (Nikkhah et al., 2019). Within mother–daughter interactions, such thoughts may activate blaming, threatening, overprotective, or controlling responses that intensify conflict.

Previous Iranian studies have also shown that maternal and family factors are important predictors of mother–daughter conflict. Maternal conflict resolution style, maternal marital conflict, and the daughter's attachment style have been identified as contributors to daughter–mother conflict (Pourbaferani et al., 2015a). In another

study, maternal personality characteristics, maternal marital conflict, maternal conflict resolution style, and the daughter's conflict resolution style predicted mother–daughter conflict (Pourbaferani et al., 2015b). In addition, family climate, the mother–daughter relationship, social skills, and mothers' mental disorders have been reported as predictors of child abuse among adolescent girls (Karimi & Soltanizadeh, 2021), while maternal parental stress has been associated with defense mechanisms among adolescent girls (Emaminia, 2015). Attachment styles have also been linked to worry in female students, suggesting that relational insecurity and persistent worry may be interconnected in close relationships (Mehrabizadeh Honarmand et al., 2015). Recent studies further show that parent–child conflict is associated with high-risk adolescent outcomes, including substance abuse and non-suicidal self-injury (Parveen & Jan, 2024; Zou et al., 2024). At the same time, intergenerational and cultural protective factors in parent–child relationships can buffer adolescents against depressive symptoms (Torres, 2024). These findings support the need for interventions that strengthen parenting, psychological flexibility, differentiation, and active engagement in parent–child work (Allameh et al., 2025; Mac-Niven et al., 2025). Accordingly, the present study aimed to explore and explain the process through which mothers' worries and negative thoughts contribute to the formation of mother–daughter conflicts during adolescence.

Methods and Materials:

This study employed a qualitative design using Glaser's classical grounded theory approach. The purpose of selecting this method was to generate an explanatory, process-oriented model grounded in participants' lived experiences rather than to test a predetermined hypothesis. The research population consisted of mothers with adolescent daughters aged 15 to 18 years living in Tehran who reported significant emotional or behavioral conflict with their daughters. Participants were selected through purposive sampling, and the sampling process continued

until theoretical saturation was reached. After 18 in-depth interviews, no new concept emerged regarding the main categories, and the data collection process was stopped.

Data were gathered through semi-structured, in-depth interviews. The interview guide included broad and open-ended questions designed to encourage mothers to describe recent conflict situations, the thoughts and emotions they experienced during those situations, their main worries about their adolescent daughters, and the strategies they usually used when they felt anxious, helpless, or unable to control the situation. All interviews were conducted in a calm and private setting after obtaining informed consent. The interviews were audio-recorded and transcribed verbatim.

Data analysis began simultaneously with data collection and was conducted through constant comparative analysis. In the first stage, open coding was performed line by line to identify meanings, actions, emotions, and experiences expressed by the participants. In the next stage, similar codes were compared, refined, and grouped into axial categories. Finally, selective coding was conducted to identify the core categories and the conceptual relationships among them. Analytic memos were written throughout the process to record emerging interpretations, category relationships, and theoretical insights. Trustworthiness was enhanced through participant checking, peer review, rich description of the research context, documentation of the analytic process, and preservation of audio files, transcripts, and analytic notes. Ethical principles, including voluntary participation, written informed consent, confidentiality, anonymity, and the right to withdraw from the study, were observed throughout the research process.

Findings:

The analysis produced a multi-layered process model of mother–daughter conflict formation. In the first stage of analysis, 1,240 initial concepts were identified from the interview transcripts. After refinement, merging, and removal of repetitive or irrelevant concepts, these were reduced to 524 open codes. Through constant comparison, the open codes were grouped into 48 axial codes. In the final

stage, 14 selective codes emerged as the main explanatory categories of the conflict formation process.

The 14 selective codes were organized into three major domains. The first domain was mothers' cognitive–emotional foundations, which included parenting concerns, anxiety and worry, difficulty understanding adolescents' emotions, and limited awareness of adolescent cognitive development. This domain showed that mothers' worries about safety, academic success, social reputation, peer relationships, the future, and maternal adequacy shaped how they interpreted their daughters' behaviors. Ordinary developmental behaviors, such as seeking privacy, emotional fluctuation, peer orientation, or desire for independence, were often interpreted as disobedience, danger, irresponsibility, or emotional rejection.

The second domain was mothers' interactive–parenting strategies, which included blame and humiliation, poor emotional regulation, inability to establish balanced rules, weak problem-solving skills, violation of privacy and autonomy, ineffective verbal communication, and lack of balanced intimacy. These strategies represented the behavioral translation of mothers' worries and negative thoughts. When mothers experienced intense anxiety or catastrophic thoughts, they tended to respond through criticism, threats, punishment, excessive advice, phone checking, emotional withdrawal, or strict restriction. These responses did not reduce conflict; instead, they increased resistance, secrecy, emotional distance, and verbal confrontation.

The third domain was contextual and background factors, including the father's role, peer relationships, and the influence of virtual space. The father's physical or emotional absence, lack of parental coordination, or blaming of the mother intensified maternal pressure and increased the likelihood of controlling strategies. Peer relationships and virtual space also functioned as conflict-amplifying contexts because mothers often perceived them as potential threats and responded through strict monitoring or prohibition. Overall, the final model showed that mothers' worries and

negative thoughts acted as the central driving force of conflict. These cognitive–emotional processes distorted maternal perceptions of adolescent development, activated ineffective parenting strategies, and produced a self-reinforcing cycle of conflict.

Discussion and Conclusion:

The findings indicate that mother–daughter conflicts during adolescence are best understood as a dynamic, cyclical, and self-reinforcing process rather than as isolated disagreements over daily issues. The central mechanism identified in this study was the transformation of maternal worry and negative automatic thoughts into distorted interpretations and ineffective interactional strategies. Mothers frequently interpreted developmentally normal adolescent behaviors as signs of danger, moral decline, disrespect, or loss of control. These interpretations activated controlling, blaming, and emotionally dysregulated responses. In turn, daughters responded with resistance, withdrawal, secrecy, or confrontation, which confirmed the mothers' original worries and restarted the cycle.

The study also showed that emotional regulation and empathic understanding are crucial turning points in the conflict process. When mothers were unable to regulate anxiety, anger, guilt, or fear, they were more likely to use coercive or humiliating responses. Conversely, the absence of empathic understanding prevented mothers from recognizing the developmental meaning of their daughters' behaviors. The adolescent's need for privacy, autonomy, social connection, and emotional fluctuation was often interpreted through maternal fear rather than developmental awareness. This finding suggests that conflict reduction requires more than behavioral advice; it requires cognitive and emotional restructuring in mothers.

The contextual findings further demonstrate that mother–daughter conflict is embedded in the broader family and social environment. The father's role, parental coordination, peer relationships, and digital media concerns all influenced the intensity and continuation of the conflict cycle. In particular, when mothers felt alone, blamed, or unsupported,

their worries intensified and their parenting responses became more rigid. Therefore, interventions should not focus solely on the mother–daughter dyad but should also address the broader family climate and parental cooperation.

In conclusion, the study provides a grounded explanatory model showing that mothers' worries and negative thoughts play a central role in the formation and persistence of mother–daughter conflicts during adolescence. These worries distort the interpretation of adolescent behavior, activate ineffective parenting strategies, and sustain cycles

of emotional distance and conflict. Preventive and therapeutic programs should therefore focus on helping mothers identify negative automatic thoughts, reduce catastrophic interpretations, regulate emotions, understand adolescent development, communicate without blame, respect appropriate autonomy, and negotiate family rules constructively. Involving fathers and improving parental coordination may also reduce maternal pressure and help prevent everyday conflicts from becoming chronic relational patterns.

نوجوانی یکی از حساس‌ترین دوره‌های تحول روانی-اجتماعی است که در آن نوجوان، هم‌زمان با تغییرات زیستی، شناختی، هیجانی و اجتماعی، با مسئله استقلال‌یابی، بازتعریف هویت، گسترش روابط همسالان و افزایش فاصله روانی از والدین روبه‌رو می‌شود. این دوره برای دختران نوجوان، به‌ویژه در بستر خانواده‌هایی که روابط عاطفی نزدیک اما کنترل‌گرانه دارند، می‌تواند با تنش‌های ارتباطی فزاینده همراه باشد؛ زیرا نیاز نوجوان به خودمختاری و تجربه‌گری اجتماعی، گاه از سوی مادر به‌عنوان نشانه‌ای از نافرمانی، بی‌مسئولیتی یا تهدید اخلاقی و تحولی تفسیر می‌شود. از منظر تحولی، تعارض والد-فرزند الزاماً پدیده‌ای آسیب‌زا نیست و می‌تواند بخشی از فرایند طبیعی بازتنظیم مرزهای خانوادگی باشد؛ اما زمانی که تعارض‌ها تکرارشونده، هیجان‌محور، حل‌نشده و همراه با سرزنش، تحقیر، تهدید یا کنترل افراطی شوند، پیامدهای منفی گسترده‌ای برای سلامت روانی نوجوان، کیفیت دلبستگی، تنظیم هیجان و احساس امنیت در خانواده ایجاد می‌کنند. در این میان، رابطه مادر-دختر به دلیل پیوند عاطفی عمیق، همانندسازی جنسیتی، انتظارات فرهنگی از نقش مادری و حساسیت مادران نسبت به آینده اجتماعی و اخلاقی دختران، جایگاه ویژه‌ای در مطالعه تعارضات خانوادگی دارد.

خانواده نخستین و پایدارترین بستر رشد روانی، اجتماعی و اخلاقی نوجوان است و کیفیت روابط درون آن می‌تواند مسیر سازگاری یا ناسازگاری نوجوان را شکل دهد. در رویکردهای معاصر، رابطه والد-فرزند نه رابطه‌ای یک‌سویه، بلکه نظامی تعاملی و زمینه‌مند تلقی می‌شود که در آن ویژگی‌های والد، ویژگی‌های نوجوان، ساختار خانواده، فرهنگ، طبقه اجتماعی و فشارهای محیطی به‌طور متقابل بر یکدیگر اثر می‌گذارند (Ambert, 2020). از این منظر، تعارض مادر-دختر را نمی‌توان صرفاً به «رفتار مشکل‌ساز نوجوان» یا «ناتوانی مادر در کنترل فرزند» فروکاست، بلکه باید آن را به‌عنوان محصول

فرایندی پویا در نظر گرفت که در آن مادر و دختر، هر دو در چرخه‌های ادراک، واکنش و بازخورد متقابل درگیر می‌شوند. همسو با این دیدگاه، پژوهش‌های فرهنگی و میان‌فرهنگی نشان داده‌اند که شیوه‌های والدگری، معناهای نسبت‌داده‌شده به اطاعت و استقلال، و برداشت والدین از رفتارهای نوجوان، در بستر ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی معنا پیدا می‌کنند (Khaleque, 2021). بنابراین، درک تعارض مادر-دختر مستلزم توجه هم‌زمان به فرایندهای روان‌شناختی مادر، نیازهای تحولی دختر و زمینه فرهنگی-اجتماعی خانواده است.

یکی از مؤلفه‌های اساسی در شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر، کیفیت تعاملات والد-فرزند است. مطالعات جدید نشان داده‌اند که تعاملات والد-فرزند می‌توانند نقش واسطه‌ای مهمی در رابطه بین بهزیستی روان‌شناختی والدین و سازگاری اجتماعی دختران نوجوان داشته باشند؛ به این معنا که سلامت روانی والدین زمانی می‌تواند به سازگاری بهتر نوجوان منجر شود که در قالب تعاملات گرم، حمایت‌گرانه و منسجم با فرزند بازتاب یابد (Mohammadzadeh et al., 2025). همچنین، کیفیت رابطه والد-فرزند در رشد رفتارهای اجتماعی نوجوان اهمیت دارد و از طریق سازوکارهایی مانند حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرمایه روان‌شناختی می‌تواند گرایش نوجوان به رفتارهای اجتماعی مثبت و خطرپذیری prosocial را تحت تأثیر قرار دهد (Li & Ma, 2025). این یافته‌ها نشان می‌دهند که رابطه مادر-دختر تنها یک رابطه عاطفی خصوصی نیست، بلکه سازوکاری بنیادین برای شکل‌گیری احساس کفایت، اعتماد، حمایت‌پذیری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی نوجوان محسوب می‌شود. در مقابل، زمانی که این رابطه با بدبینی، اضطراب، کنترل افراطی یا ارتباطات کلامی ناکارآمد همراه شود، می‌تواند به جای تسهیل رشد، به منبع فشار روانی و تعارض مزمن تبدیل گردد.

در سال‌های اخیر، توجه فزاینده‌ای به نقش اضطراب والدین در کیفیت رابطه والد-فرزند شده است. اضطراب تربیتی والدین، به‌ویژه زمانی که با نگرانی درباره آینده تحصیلی، موفقیت اجتماعی، امنیت، اخلاق و انتخاب‌های نوجوان همراه شود، می‌تواند به افزایش کنترل روان‌شناختی و تضعیف رابطه والد-فرزند منجر گردد. در مطالعه‌ای جدید، اضطراب آموزشی والدین با رفتارهای مشکل‌ساز نوجوانان مرتبط دانسته شده و نقش میانجی کنترل روان‌شناختی و کیفیت رابطه والد-فرزند در این رابطه برجسته شده است؛ این یافته به‌ویژه با توجه به تفاوت‌های جنسیتی، اهمیت بیشتری در تبیین روابط والدین با دختران نوجوان دارد (Lu et al., 2025). در چنین شرایطی، مادر ممکن است نگرانی خود را نه به شکل گفت‌وگوی حمایتی، بلکه به صورت کنترل، محدودسازی، مقایسه، سرزنش یا پیش‌بینی فاجعه‌آمیز بیان کند. این واکنش‌ها اگرچه از نظر مادر با نیت مراقبت انجام می‌شوند، از نگاه دختر نوجوان می‌تواند به معنای بی‌اعتمادی، نادیده‌گرفتن استقلال و نفی شایستگی فردی تجربه شوند.

نگرانی‌های مادرانه در دوره نوجوانی دختران، به‌دلیل حساسیت‌های اجتماعی و فرهنگی، اغلب شدت بیشتری پیدا می‌کنند. مادران ممکن است درباره روابط همسالان، فضای مجازی، افت تحصیلی، آینده شغلی، آسیب‌های اجتماعی، روابط عاطفی، قضاوت خانواده گسترده و حتی کفایت خود به‌عنوان مادر نگرانی‌های مکرر داشته باشند. ادبیات روان‌شناسی والدگری نشان می‌دهد که افکار ناخواسته، ترسناک و مزاحم در والدین، به‌ویژه زمانی که با احساس گناه، شرم و مسئولیت‌پذیری افراطی همراه شوند، می‌تواند چرخه‌ای از اضطراب و رفتارهای جبرانی ایجاد کنند (Kleiman & Wenzel, 2021). در چنین چرخه‌ای، مادر برای کاهش اضطراب درونی خود به کنترل‌گری، بازجویی، محدودسازی یا نصیحت‌های مکرر متوسل می‌شود؛ اما همین رفتارها واکنش منفی دختر را برمی‌انگیزد و در نهایت نگرانی اولیه مادر را

تأیید و تقویت می‌کند. بدین ترتیب، نگرانی مادرانه از سطح یک تجربه هیجانی درونی فراتر می‌رود و به الگوی تعاملی پایدار در رابطه مادر-دختر تبدیل می‌شود.

در کنار نگرانی، افکار منفی خودکار نیز می‌توانند نقش محوری در شکل‌گیری تعارضات ایفا کنند. افکار منفی خودکار معمولاً سریع، غیرارادی، تکرارشونده و اغلب تحریف‌شده هستند و فرد از طریق آنها موقعیت‌های مبهم را تهدیدآمیز یا منفی تفسیر می‌کند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افکار منفی خودکار، نگرش‌های منفی و خاطرات مزاحم با افسردگی ارتباط دارند و می‌تواند در تداوم آشفتگی‌های هیجانی نقش داشته باشند (Valitabar & Hossein-Sabet, 2017). همچنین، مداخلات شناختی مبتنی بر ذهن‌آگاهی توانسته‌اند در کاهش افکار منفی خودکار و مشکلات خواب در دختران دارای نشانه‌های افسردگی مؤثر باشند که نشان‌دهنده اهمیت این افکار در سازمان‌دهی تجربه هیجانی و رفتاری است (Nikkhah et al., 2019). در بافت رابطه مادر-دختر، مادری که رفتارهای عادی نوجوان مانند تمایل به خلوت، مخالفت، تغییر خلق یا توجه به همسالان را از دریچه افکاری مانند «او دیگر به من اهمیت نمی‌دهد»، «حتماً راه اشتباهی می‌رود» یا «من مادر موفق نبوده‌ام» تفسیر می‌کند، احتمال بیشتری دارد که واکنش‌های هیجانی شدید و ناسازگارانه نشان دهد.

مطالعات داخلی درباره تعارض مادر-دختر نیز بر نقش عوامل مادرانه و خانوادگی تأکید کرده‌اند. در یک مطالعه، سبک حل تعارض مادر، تعارضات زناشویی مادر و سبک دلبستگی دختر در تبیین تعارض دختر-مادر نقش داشته‌اند (Pourbaferani et al., 2015a). در مطالعه‌ای دیگر، ویژگی‌های شخصیتی مادر، تعارض زناشویی مادر، سبک حل تعارض مادر و سبک حل تعارض دختر به‌عنوان پیش‌بین‌های تعارض مادر-دختر گزارش شده‌اند (Pourbaferani et al., 2015b). این یافته‌ها اهمیت الگوهای ارتباطی و

هیجانی مادر را نشان می‌دهند؛ با این حال، بخش مهمی از این مطالعات عمدتاً بر متغیرهای نسبتاً پایدار مانند ویژگی‌های شخصیتی، سبک دلبستگی یا تعارض زناشویی تمرکز کرده‌اند و کمتر به فرایندهای لحظه‌ای، سیال و روزمره‌ای پرداخته‌اند که در بطن تعاملات واقعی مادر و دختر رخ می‌دهند. نگرانی‌های روزانه، افکار منفی خودکار، پیش‌بینی‌های فاجعه‌آمیز و احساس گناه مادرانه از جمله سازوکارهایی هستند که می‌توانند در سطح خرد تعاملات روزمره، تعارض را تولید، تشدید و بازتولید کنند.

از سوی دیگر، کیفیت کلی جو خانواده و وضعیت روانی مادر نیز می‌تواند زمینه‌ای برای افزایش یا کاهش تعارضات باشد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که جو خانواده، کیفیت رابطه مادر-دختر، مهارت‌های اجتماعی و اختلالات روانی مادران می‌توانند در پیش‌بینی کودک‌آزاری در میان دختران دوره اول متوسطه نقش داشته باشند (Karimi & Soltanizadeh, 2021). این یافته اهمیت آن را نشان می‌دهد که رابطه مادر-دختر در خلأ شکل نمی‌گیرد، بلکه در بستری از فشارهای روانی مادر، روابط خانوادگی، مهارت‌های ارتباطی و الگوهای عاطفی خانواده معنا می‌یابد. همچنین، تنیدگی والدینی مادران با مکانیسم‌های دفاعی دختران نوجوان ارتباط دارد و نشان می‌دهد فشار روانی مادر می‌تواند بر شیوه‌های روانی نوجوان برای مواجهه با اضطراب، تعارض و تهدید اثر بگذارد (Emaminia, 2015). از این منظر، نگرانی‌های مادرانه صرفاً تجربه‌ای شخصی نیستند، بلکه می‌توانند در سطح خانواده به تنش عاطفی، کنترل‌گری، فاصله ارتباطی و واکنش‌های دفاعی نوجوان تبدیل شوند. دلبستگی نیز یکی از سازه‌های کلیدی برای فهم رابطه نگرانی و تعارض است. مطالعات نشان داده‌اند که سبک‌های دلبستگی با نگرانی در دختران ارتباط دارند و الگوهای ناایمن دلبستگی می‌توانند با افزایش نگرانی و اشتغال ذهنی نسبت به روابط و آینده همراه باشند (Mehrabizadeh, 2015). این موضوع در رابطه مادر-دختر اهمیت

دوچندان دارد؛ زیرا مادرانی که خود دارای الگوهای دلبستگی ناایمن یا تجربه‌های حل‌نشده در روابط خانوادگی هستند، ممکن است استقلال‌یابی دختر را نه به‌عنوان شاخص رشد، بلکه به‌عنوان تهدیدی برای پیوند عاطفی تجربه کنند. در این وضعیت، تلاش دختر برای خودمختاری، به‌جای آنکه با حمایت و گفت‌وگوی تدریجی همراه شود، ممکن است اضطراب جدایی، کنترل‌گری یا احساس طرد را در مادر فعال کند. چنین الگویی می‌تواند زمینه‌ساز تعارضاتی شود که در ظاهر درباره مسائل روزمره مانند پوشش، تلفن همراه، درس یا رفت‌وآمد هستند، اما در سطح عمیق‌تر، بازتاب نگرانی، ترس از دست دادن کنترل و نیاز مادر به اطمینان عاطفی‌اند.

تعارض والد-دختر پدیده‌های روانی و رفتاری مهمی برای نوجوانان دارد. شواهد جدید نشان داده‌اند که تعارض والد-دختر می‌تواند به‌عنوان عامل خطر برای سوءمصرف مواد در نوجوانان عمل کند (Parveen & Jan, 2024). همچنین، انواع مختلف تعارض والد-دختر با خودآسیب‌رسانی غیرخودکشی در نوجوانان مرتبط دانسته شده‌اند و نقش عواملی مانند خودانتقادی و هیجان‌خواهی در این رابطه مورد تأکید قرار گرفته است (Zou et al., 2024). این یافته‌ها نشان می‌دهند که تعارض خانوادگی صرفاً یک مسئله ارتباطی محدود به خانه نیست، بلکه می‌تواند با پیامدهای پرخطر در سطح سلامت روان و رفتار نوجوان پیوند داشته باشد. هنگامی که نوجوان در رابطه با مادر احساس درک‌نشدن، کنترل‌شدن یا تحقیر شدن می‌کند، ممکن است برای کاهش فشار روانی، به کناره‌گیری، پنهان‌کاری، رفتارهای پرخطر یا روابط جایگزین روی آورد. در نتیجه، تعارض مادر-دختر می‌تواند هم پیامد نگرانی مادرانه باشد و هم به تشدید همان نگرانی‌ها کمک کند.

با وجود این، روابط والد-دختر می‌توانند نقش محافظتی نیز داشته باشند. پژوهش‌ها درباره عوامل بین‌نسلی و فرهنگی در خانواده‌های مهاجر نشان داده‌اند که برخی عوامل محافظتی والد-دختر می‌توانند در برابر نشانه‌های

افسردگی نوجوانان نقش حمایتی ایفا کنند (Torres, 2024). این یافته اهمیت کیفیت رابطه، ارتباط عاطفی و حساسیت فرهنگی در خانواده را برجسته می‌کند. در همین راستا، مداخلات مبتنی بر والدگری و رابطه والد-فرزند نیز در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته‌اند. برای نمونه، مقایسه آموزش والدگری و مداخله والد-کودک نشان داده است که این مداخلات می‌توانند بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و تمایز یافتگی مادران اثرگذار باشند (Allameh et al., 2025). همچنین، در مداخلات اینترنتی تعامل والد-کودک، عواملی مانند درگیری والدین با تکالیف درمانی و متغیرهای فرهنگی از جمله فرهنگ‌پذیری و درون‌فرهنگ‌پذیری بر فرایند مشارکت والدین اثر می‌گذارد (Mac-Niven et al., 2025). این شواهد نشان می‌دهند که برای کاهش تعارضات مادر-دختر، تمرکز صرف بر تغییر رفتار نوجوان کافی نیست و باید به بازسازی شناخت‌ها، هیجان‌ها، مهارت‌های ارتباطی و ظرفیت انعطاف‌پذیری مادر نیز توجه شود.

بر این اساس، خلأ اصلی ادبیات موجود آن است که اگرچه پژوهش‌های متعدد به عوامل خانوادگی، دلبستگی، تعارض زناشویی، سبک‌های حل تعارض، اضطراب والدین، افکار منفی و پیامدهای تعارض پرداخته‌اند، هنوز روشن نیست که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران در بطن تجربه زیسته آنان چگونه به الگوهای خاص تعارض با دختران نوجوان تبدیل می‌شوند. بسیاری از مطالعات موجود ماهیت کمی و متغیرمحور دارند و بیشتر به روابط آماری میان سازه‌ها پرداخته‌اند، در حالی که فرایندهای معنایی، ادراکی و تعاملی که مادران از طریق آنها رفتار دختران خود را تفسیر می‌کنند و بر اساس آن واکنش نشان می‌دهند، کمتر واکاوی شده است. رویکرد کیفی و به‌ویژه نظریه داده‌بنیاد می‌تواند امکان کشف این فرایند پنهان را فراهم سازد؛ زیرا به جای تحمیل مدل‌های از پیش تعیین‌شده، از دل روایت‌های مادران به شناسایی مقوله‌های مرکزی، سازوکارهای تعاملی و زمینه‌های تشدیدکننده تعارض می‌پردازد.

هدف پژوهش حاضر، کشف و تبیین فرایند شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی در پرتو نگرانی‌ها و افکار منفی مادران بود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف کشف فرایند شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر بر اساس واکاوی عمیق نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، با اتخاذ رویکردی کیفی و به‌کارگیری روش نظریه داده‌بنیاد کلاسیک (گلیر، ۱۹۷۸؛ ۱۹۹۲) به اجرا درآمد. انتخاب این روش، که بر «ظهور» یافته‌ها از دل داده‌ها بدون تحمیل پیش‌فرض‌های نظری تأکید دارد، با ماهیت اکتشافی پژوهش و هدف دستیابی به درکی بومی و فرایندی از پدیده تعارض مادر-دختر همسو بود. بر این اساس، پژوهشگر کوشید تا با اجتناب از هرگونه مقوله‌بندی پیشین، به کشف دغدغه‌ی اصلی مشارکت‌کنندگان و راهبردهای تعاملی آن‌ها برای مدیریت این دغدغه بپردازد.

جامعه‌ی مشارکت‌کنندگان پژوهش را مادران دارای دختر نوجوان ۱۵ تا ۱۸ سال ساکن شهر تهران تشکیل می‌دادند که خود یا معلمان‌شان، وجود تعارضات عاطفی-رفتاری قابل‌توجهی را در رابطه با دخترشان گزارش کرده بودند. بر اساس روش گزینش هدفمند، مصاحبه‌ها با مادرانی آغاز شد که واجد شرایط ورود به پژوهش بودند و این فرایند تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌گونه‌ای که پس از انجام ۱۸ مصاحبه، داده‌ی جدیدی پیرامون مقوله‌های اصلی کشف نشد و بدین ترتیب نمونه‌گیری متوقف گردید. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان، از جمله سن، میزان تحصیلات، شغل و تعداد فرزند، به‌طور نظام‌مند ثبت گردید تا تنوع لازم برای غنای نظریه‌ی زمینه‌ای فراهم آید. معیارهای ورود به پژوهش شامل داشتن حداقل یک دختر در بازه‌ی سنی نوجوانی (۱۵ تا ۱۸ سال)، ابراز تجربه‌ی تعارضات مستمر با دختر خود، و تمایل به مشارکت داوطلبانه و ارائه‌ی تجارب زیسته‌ی خود در مصاحبه‌های عمیق بود.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته و عمیق بود که بر اساس اصل بنیادین روش گلیزر، یعنی عدم مداخله‌ی پیش‌فرض‌های محقق، طراحی شد. راهنمای مصاحبه صرفاً شامل چند سؤال باز و کلی بود تا مشارکت‌کنندگان بتوانند روایت‌های خود را بدون جهت‌دهی بیان کنند. سؤال‌های محوری مصاحبه بر اساس هدف پژوهش به این شرح تدوین شد: «لطفاً یک موقعیت تعارض‌آمیز اخیر با دخترتان را برای من تعریف کنید؛ در آن لحظه چه احساسی داشتید و به چه چیزی فکر می‌کردید؟»، «بزرگ‌ترین نگرانی‌ها و ترس‌های شما در مورد دختر نوجوانتان چیست و این نگرانی‌ها تا چه حد بر رفتار روزمره‌ی شما با او تأثیر می‌گذارد؟»، «وقتی احساس می‌کنید که کنترل اوضاع از دستتان خارج می‌شود یا نگران آینده‌ی او هستید، معمولاً چه واکنشی نشان می‌دهید و چه راهبردی را به کار می‌گیرید؟» و «به نظر شما، این واکنش‌ها و رفتارهای شما چه تأثیری بر رابطه‌ی عاطفی و میزان تعامل شما با دخترتان داشته است؟». کلیه‌ی مصاحبه‌ها در محیطی آرام و با کسب رضایت آگاهانه‌ی مشارکت‌کنندگان، ضبط و سپس به صورت کلمه‌به‌کلمه پیاده‌سازی شد.

تحلیل داده‌ها در این پژوهش، هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها آغاز گردید و بر اساس اصول مقایسه‌ی مداوم اجرا شد. در مرحله‌ی نخست، کدگذاری واقعی در دو سطح انجام پذیرفت. در کدگذاری باز، پژوهشگر با ذهنی باز و بدون هیچ پیش‌فرضی، سطر به سطر متن مصاحبه‌ها را مطالعه کرد و تا حد ممکن به رویدادها، کنش‌ها و احساسات، برجسب‌های مفهومی زد. در این مرحله، تلاش شد تا مفاهیم با استفاده از واژگان خود مشارکت‌کنندگان (کدهای زنده) نام‌گذاری شوند تا داده تحریف نشود؛ نمونه‌هایی از این کدها عبارت بودند از: «می‌ترسم مادر خوبی نباشم» و «نگران قضاوت فامیل هستم». در کدگذاری انتخابی، پس از شناسایی مفاهیم اولیه، پژوهشگر به جای کدگذاری همه‌ی داده‌ها، بر روی مقوله‌های پرتکرار و معنادار متمرکز شد و

به جستجوی مقوله‌ی هسته پرداخت. در این مرحله، مفاهیم مرتبط با «نگرانی‌های مادرانه» و «راهبردهای تعاملی» پیرامون یک مقوله‌ی مرکزی سازماندهی شدند. فرایند مقایسه‌ی مداوم، که داده‌ها را به‌طور دائم با یکدیگر، با مفاهیم و با مقوله‌ها مقایسه می‌کرد، تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت، به‌گونه‌ای که هیچ ویژگی جدیدی برای مقوله‌ها پیدا نشد.

هم‌زمان با مراحل کدگذاری، پژوهشگر به ثبت یادداشت‌های تحلیلی و تفسیری خود پرداخت که شامل ایده‌های اولیه درباره‌ی نسبت بین مقوله‌ها و فرضیه‌های اولیه در مورد فرایند شکل‌گیری تعارض بود. این یادداشت‌ها بعدها به‌عنوان ستون‌های اصلی نظریه‌ی زمینه‌ای مورد استفاده قرار گرفتند. در نهایت، مطابق با رویکرد گلیزر، پژوهشگر هیچ مقوله‌ای را از پیش تعیین نکرد، بلکه اجازه داد داده‌ها نشان دهند که «دغدغه‌ی اصلی» مادران چیست و آن‌ها با چه راهبردهایی سعی در حل آن دارند. بدین ترتیب، الگوی نهایی نظریه‌ی زمینه‌ای به‌طور طبیعی و از دل داده‌های خام سر برآورد.

برای افزایش اعتمادپذیری نتایج، از چهار معیار لینکلن و گوبا استفاده شد. جهت تأمین اعتبارپذیری، از دو روش «بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان» و «بازبینی توسط همتایان» بهره گرفته شد؛ به این ترتیب که خلاصه‌ی مصاحبه‌ها به مادران بازگردانده شد تا صحت برداشت‌های پژوهشگر تأیید گردد و همچنین کدها و مقوله‌ها به چند تن از متخصصان رشته‌ی روان‌شناسی تربیتی ارائه شد تا بازخورد آن‌ها دریافت شود. برای انتقال‌پذیری، توصیف‌های غنی و دقیق از بافت، ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان و موقعیت‌های تعارض ارائه گردید تا قضاوت در مورد قابلیت کاربرست یافته‌ها در زمینه‌های مشابه برای خواننده میسر شود. تأییدپذیری نیز از طریق مستندسازی کامل مراحل تحقیق و حفظ تمامی فایل‌های صوتی، متنی و یادداشت‌های تحلیلی، امکان مسیررسی و تأیید بی‌طرفی یافته‌ها را فراهم ساخت. در نهایت، برای تأمین وابستگی، فرایند پژوهش به‌گونه‌ای شفاف گزارش شد که محققان دیگر بتوانند

در صورت لزوم، مسیر تحقیق را دنبال کرده و به یافته‌های مشابه دست یابند. کلیه‌ی مراحل پژوهش با رعایت اصول اخلاقی از جمله اخذ رضایت آگاهانه‌ی کتبی از مشارکت‌کنندگان، اطمینان از محرمانه‌بودن اطلاعات و هویت آن‌ها، اشاره به داوطلبانه‌بودن مشارکت و حق انصراف در هر مرحله، و همچنین ارائه‌ی بازخورد کلی یافته‌ها در صورت تمایل آن‌ها، به اجرا درآمد.

یافته‌ها

فرایند تحلیل داده‌ها بر اساس اصول نظریه‌ی داده‌بنیاد کلاسیک (روش گلنزر) و با به‌کارگیری مقایسه‌ی مداوم انجام پذیرفت. پژوهشگر با غوطه‌وری در داده‌های خام و کدگذاری سطر به سطر، در مجموع ۱۲۴۰ مفهوم اولیه را شناسایی کرد که پس از سه مرحله پالایش و ادغام و با در نظر گرفتن اشتراکات معنایی و حذف مفاهیم تکراری یا نامرتبط با پرسش اصلی پژوهش، به ۵۲۴ کد باز تقلیل یافتند. این کدهای باز، که عمدتاً بر نگرانی‌ها، ارزیابی‌های شناختی، واکنش‌های هیجانی و رفتارهای تعاملی مادران دلالت داشتند، در گام بعدی با یکدیگر مقایسه شده و مفاهیم هم‌معنا در قالب مقوله‌هایی انتزاعی‌تر گرد هم آمدند. نتیجه‌ی این مقایسه‌ی مداوم، ظهور ۴۸ کد محوری بود که هر

یک بازتاب‌دهنده‌ی جنبه‌ای از تجربه‌ی زیسته‌ی مادران در مواجهه با دختران نوجوان خود بودند. در نهایت، با کنار هم قرار گرفتن کدهای محوری و بررسی نسبت‌های معنایی و کارکردی آن‌ها در پاسخ به سوال اصلی پژوهش، ۱۴ کد گزینشی (جوهری) پدیدار گشتند که شبکه‌ی معنایی شکل‌گیرنده‌ی تعارضات مادر-دختر را ترسیم می‌کنند. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان نشان داد که آن‌ها در دامنه‌ی سنی ۳۹ تا ۵۵ سال با میانگین حدود ۴۴ سال قرار داشتند، اکثریت آن‌ها دارای تحصیلات لیسانس و تعداد فرزندان آن‌ها بین ۱ تا ۳ نفر متغیر بود که این تنوع، غنای لازم برای کشف نظریه‌ی زمینه‌ای را فراهم آورد.

پس از اتمام کدگذاری باز و استخراج ۵۲۴ کد، پژوهشگر با بازگشت مکرر به داده‌ها و مقایسه‌ی مداوم کدها، به شناسایی الگوهای معنایی پرداخت که در جدول شماره ۱ نمونه‌ای از این کدهای باز به همراه نقل قول‌های مربوط ارائه شده است. این کدها به‌وضوح نشان می‌دهند که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، نه به‌عنوان پدیده‌هایی حاشیه‌ای، بلکه به‌عنوان هسته‌ی مرکزی تجربه‌ی آن‌ها در مواجهه با دخترانشان ظاهر می‌شوند و بر تمامی ابعاد تعامل، از نحوه‌ی بیان جملات گرفته تا اعمال محدودیت‌ها و واکنش به خطاها، سایه می‌افکنند.

جدول ۱. نمونه‌ای از کدهای باز استخراج شده از مصاحبه‌ها

نقل قول از مشارکت‌کنندگان	کد باز
«می‌ترسم اگر برون و به کسی مزاحمش بشه ... اجازه نمی‌دم برون» (مصاحبه‌شونده ۱۲)	اضطراب از تهدیدات بیرونی و اعمال محدودیت
«نکنه در آینده نتونه موفق باشه ... وقتشو از دست میده» (مصاحبه‌شونده ۱۲ و ۱۸)	نگرانی از آینده و عقب‌ماندگی تحصیلی
«فکر می‌کنم مادر خوبی برانش نبودم» (مصاحبه‌شونده ۱۰)	احساس گناه و افکار منفی درباره‌ی خود
«همیشه پدرش می‌گه تقصیر تو بوده که این کارا رو می‌کنه» (مصاحبه‌شونده ۱۳ و ۱۶)	احساس سرزنش و ناکارآمدی از سوی همسر
«اگه کار اشتباهی بکنه ... می‌گم به بابات می‌گم» (مصاحبه‌شونده ۷ و ۲۰)	استفاده از تهدید و واکنش تنبیه‌گرایانه
«همیشه گوشیشو چک می‌کنم حتی جلوی خودش» (مصاحبه‌شونده ۹ و ۱۸)	کنترل‌گری ناشی از بی‌اعتمادی و نگرانی
«نمی‌تونم افکار و احساسشو بفهمم» (مصاحبه‌شونده ۱۵)	ضعف در همدلی و درک عاطفی
«هنوز چیزای بچه‌گونه رو دوست داره ... به نظرم فکر کردن به جنس مخالف مسخره‌بازیه» (مصاحبه‌شونده ۱۵ و ۴)	عدم درک تحولات رشدی و نادیده‌گرفتن نیازهای سنی
«اگر درستو نخونی آیندت خراب می‌شه» (مصاحبه‌شونده ۵)	استفاده از پند و اندرز همراه با پیش‌بینی فاجعه‌آمیز
«از این بحث‌های همجنس‌بازی خوشم نیامد ... با من از این حرفا زن» (مصاحبه‌شونده ۳ و ۱۲)	اجتناب از موضوعات هویتی و جنسی به دلیل تابوهای فرهنگی

در مرحله‌ی کدگذاری محوری، ۵۲۴ کد باز بر اساس شباهت‌های معنایی و کارکردی در کنار یکدیگر قرار گرفتند و مفاهیم مرتبط با یک پدیده‌ی مشترک، در قالب مقوله‌هایی با سطح انتزاع بالاتر دسته‌بندی شدند. این فرایند که با مقایسه‌ی مکرر کدها و بازگشت به داده‌های خام انجام شد، به شناسایی ۴۸ کد محوری انجامید که در جدول شماره ۲، نمونه‌هایی از این کدهای

محوری به همراه کدهای باز تشکیل‌دهنده‌ی آن‌ها ارائه شده است. این کدهای محوری، گام مهمی در جهت آشکارسازی سازوکارهای پنهان شکل‌گیری تعارضات برداشته و نشان می‌دهند که نگرانی‌های مادرانه چگونه به الگوهای تعاملی خاصی تبدیل می‌شوند.

جدول ۲. نمونه‌ای از کدهای محوری و کدهای باز مرتبط

کد محوری	کدهای باز مرتبط
دغدغه‌های والدگری	ترس از از دست دادن نوجوان، ترس از عدم امنیت، ترس از قضاوت شدن، ترس از والد خوب نبودن، ترس از آینده، وجود افکار منفی و احساس گناه
اضطراب و نگرانی	افراط در نگرانی و اضطراب، اغراق و بزرگ کردن خطرات، قضاوت‌های منفی، افکار ناخوشایند و فاجعه‌آمیز
سرزنش و تحقیر	استفاده از کلمات ناخوشایند، ضعف در لحن و بیان، ناکارآمدی در تنظیم هیجان هنگام خطای دختر
مدیریت و تنظیم هیجان	واکنش‌های تکانشی، عدم کنترل خشم، پرخاشگری لفظی و جسمی، ناتوانی در مدیریت بحران
ناتوانی در تعیین قوانین	ضعف اقتدار، استفاده از روش‌های چکشی و تنش‌زا، استیصال و کلافگی در برابر رفتارهای دختر
مهارت حل مسئله	ضعف در خودآگاهی، استفاده از پند و اندرز به جای راهکارهای مشارکتی، عدم خلاقیت در حل تعارض
حریم شخصی و استقلال	کنترل‌گری، نادیده گرفتن نیاز به خودمختاری، اعمال محدودیت‌های غیرواقع‌بینانه
درک احساسات نوجوان	نادیده گرفتن احساسات فرزند، ضعف در همدلی، عدم پذیرش طبیعی بودن هیجانات نوجوانی

در گام نهایی، ۴۸ کد محوری با یکدیگر مقایسه و ترکیب شدند تا کدهایی با بالاترین سطح انتزاع و بیشترین قدرت تبیین‌کنندگی نسبت به سوال اصلی پژوهش شناسایی شوند. بر اساس اصل «ظهور» در روش گلیزر، پژوهشگر هیچ مقوله‌ای را از پیش تعیین نکرد و اجازه داد تا داده‌ها خود نشان دهند که

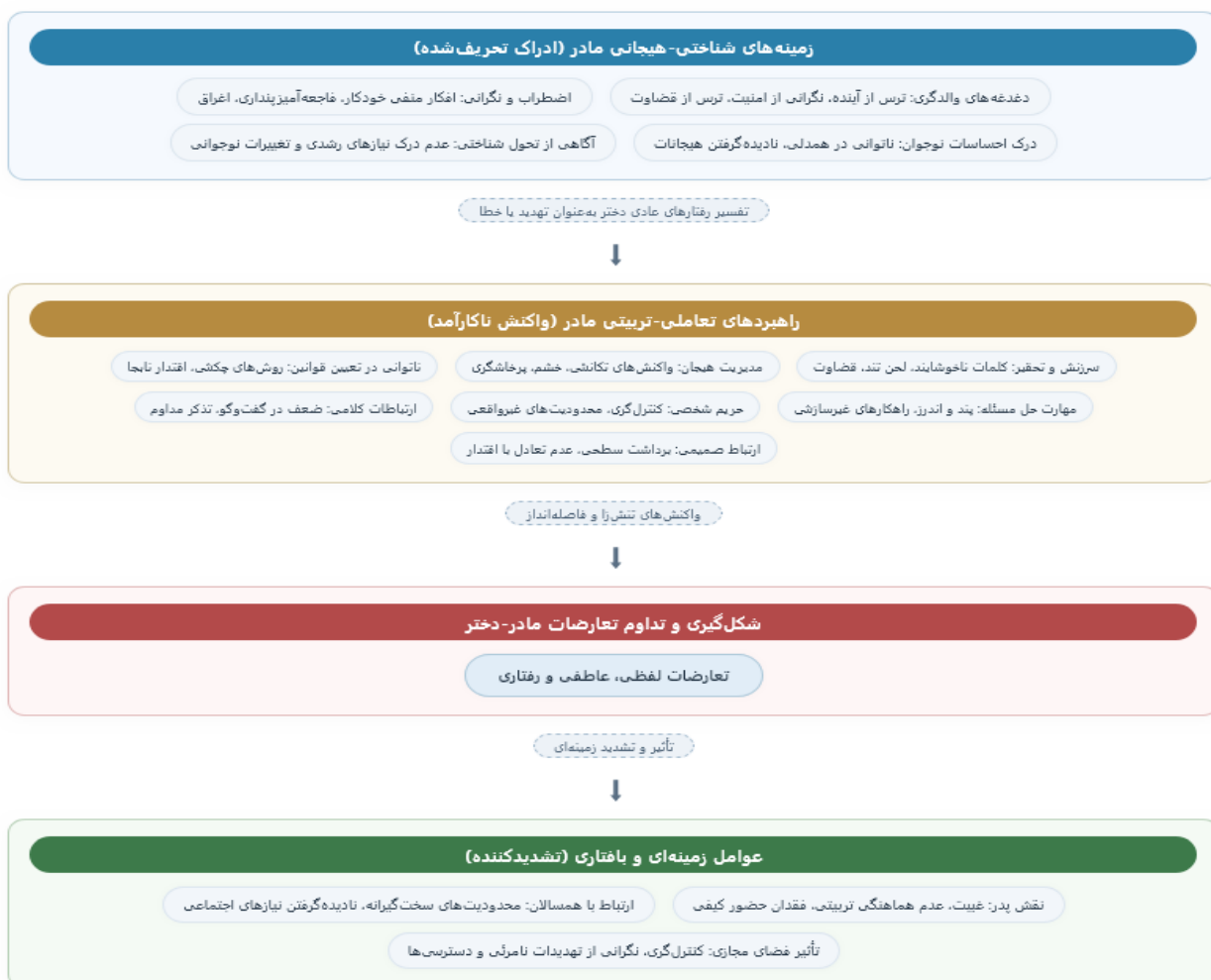
دغدغه‌ی اصلی مادران در شکل‌گیری تعارضات چیست. در نتیجه، ۱۴ کد گزینشی پدیدار گشتند که در جدول شماره ۳ به همراه شرح مختصری از هر یک ارائه شده است. این ۱۴ کد، در واقع مؤلفه‌های اصلی سازنده‌ی فرایند شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در پرتو نگرانی‌ها و افکار منفی هستند.

جدول ۳. کدهای گزینشی (جوهری) ظهور یافته از داده‌ها

ردیف	کد گزینشی	شرح مختصر
۱	دغدغه‌های والدگری	مجموعه‌ای از ترس‌ها و نگرانی‌های مادران درباره‌ی آینده، امنیت، موفقیت و سلامت دختران
۲	اضطراب و نگرانی	الگوی غالب افکار منفی، پیش‌بینی‌های فاجعه‌آمیز و بزرگ‌نمایی تهدیدات
۳	سرزنش و تحقیر	واکنش غالب به خطاها از طریق کلمات ناخوشایند، لحن تند و قضاوت‌های منفی
۴	مدیریت و تنظیم هیجان	دشواری در شناسایی، بیان و کنترل هیجانات خشم و اضطراب در مواجهه با تعارض
۵	ناتوانی در تعیین قوانین	ضعف در اعمال اقتدار متوازن و استفاده از روش‌های تنش‌زا و غیراصولی
۶	مهارت حل مسئله	ناتوانی در به کارگیری راهبردهای سازنده و مشارکتی برای حل تعارضات
۷	حریم شخصی و استقلال	نادیده گرفتن نیازهای استقلال‌طلبانه و حریم خصوصی دختران
۸	درک احساسات نوجوان	ناتوانی در همدلی و پذیرش هیجانات و افکار متناسب با دوره‌ی نوجوانی
۹	آگاهی از تحول شناختی	عدم درک کافی از ویژگی‌های رشدی، شناختی و روانی دوران نوجوانی
۱۰	ارتباطات کلامی	الگوهای گفت‌وگوی ناکارآمد با ضعف در مهارت‌های ارتباط مؤثر
۱۱	ارتباط صمیمی	تلاش برای صمیمیت با برداشت‌های سطحی و عدم تعادل با اقتدار
۱۲	نقش پدر	غیبت یا عدم هماهنگی تربیتی پدر به عنوان عامل زمینه‌ای تشدیدکننده
۱۳	ارتباط با همسالان	نادیده گرفتن نیاز اجتماعی دختر و اعمال محدودیت‌های سخت‌گیرانه
۱۴	تاثیر فضای مجازی	دغدغه و کنترل‌گری در زمینه‌ی استفاده از فناوری‌های نوین

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها و با هدف پاسخ به پرسش اصلی پژوهش که چگونگی شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در پرتو نگرانی‌ها و افکار منفی مادران را مورد بررسی قرار می‌دهد، مدل فرایندی زیر ظهور یافت. این مدل نشان می‌دهد که تعارضات مادر-دختر، نتیجه‌ی تعامل پویا و دیالکتیکی میان سه دسته عامل اصلی است که به‌ترتیب عبارت‌اند از: زمینه‌های شناختی-هیجانی مادر (شامل دغدغه‌های والدگری، اضطراب و نگرانی، درک احساسات نوجوان و آگاهی از تحول شناختی)، راهبردهای تعاملی-تربیتی مادر (شامل سرزنش و تحقیر، مدیریت و تنظیم هیجان، ناتوانی

در تعیین قوانین، مهارت حل مسئله، حریم شخصی و استقلال، ارتباطات کلامی، و ارتباط صمیمی) و عوامل زمینه‌ای و بافتاری (شامل نقش پدر، ارتباط با همسالان، و تأثیر فضای مجازی). این سه دسته عامل در یک زنجیره‌ی علی-معنایی به‌گونه‌ای به هم متصل می‌شوند که زمینه‌های شناختی-هیجانی، به‌عنوان نقطه‌ی آغازین، نحوه‌ی ادراک و تفسیر مادر از رفتارهای دختر را تعیین می‌کنند؛ این ادراکات، به‌نوبه‌ی خود، راهبردهای تعاملی خاصی را برمی‌انگیزند که در نهایت به شکل‌گیری و تداوم تعارضات منجر می‌شوند و این فرایند، در بستر عوامل زمینه‌ای، تشدید یا تعدیل می‌گردد.

شکل ۱: مدل فرایندی شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر

تحلیل عمیق داده‌ها نشان می‌دهد که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، نه به‌عنوان متغیرهای زمینه‌ای، بلکه به‌عنوان موتور محرک اصلی شکل‌گیری تعارضات عمل می‌کنند. مادرانی که در روایت‌های خود از سطوح بالای نگرانی درباره‌ی آینده، امنیت و موفقیت دخترانشان سخن گفتند، به‌طور سیستماتیک رفتارهای عادی و رشدی دختران خود را تهدیدآمیز تفسیر می‌کردند. برای نمونه، نیاز طبیعی نوجوان به استقلال‌طلبی، در ذهن این مادران به‌عنوان «سرکشی» یا «بی‌مسئولیتی»؛ کنجکاوی در مورد روابط با همسالان، به‌عنوان «انحراف» یا «خطر»؛ و حتی تغییرات خلقی طبیعی دوران نوجوانی، به‌عنوان «ناسپاسی» یا «دورشدن عاطفی» معنا می‌شد. این فرایند ادراک تحریف‌شده، که ریشه در اضطراب مزمن و افکار منفی خودکار مادران دارد، به‌طور مستقیم راهبردهای تعاملی خاصی را برمی‌انگیزد: مادر برای مقابله با تهدید ذهنی‌ای که ساخته‌ی ذهن خود اوست، به سرزنش، تهدید، کنترل‌گری و گاه پرخاشگری متوسل می‌شود. این واکنش‌ها، به‌جای آنکه احساس امنیت را در دختر ایجاد کنند، مقاومت، فاصله‌گیری و تعارضات لفظی و عاطفی را تشدید می‌کنند که خود، به‌نوبه‌ی خود، نگرانی‌های مادر را بیشتر می‌کند و چرخه‌ای خودتکرارشونده از تعارض را شکل می‌دهد.

در این چرخه، آنچه بیش از همه به چشم می‌خورد، ناتوانی مادران در تنظیم هیجانات خود و ضعف در همدلی با دختران است. مادران در موقعیت‌های تعارض‌آمیز، به‌جای آنکه بتوانند اضطراب خود را مدیریت کنند و با آرامش به نیازهای رشدی دختر پاسخ دهند، واکنش‌هایی از خود نشان می‌دهند که نه‌تنها مشکل را حل نمی‌کند، بلکه به عمق فاصله‌ی عاطفی می‌افزاید. برای نمونه، یکی از مشارکت‌کنندگان بیان می‌کند: «اگه کار اشتباهی بکنه ناراحت بشم باهاش قهر می‌کنم و یا می‌گم به بابات می‌گم» (مصاحبه‌شونده ۷) و دیگری می‌گوید: «می‌ترسم اگر بره بیرون و یه کسی مزاحمش بشه ... اجازه نمی‌دم بره بیرون» (مصاحبه‌شونده ۱۲). این واکنش‌ها

که با تهدید، قهر و محدودیت‌های سخت‌گیرانه همراه است، از یک سو نشان‌دهنده‌ی ناتوانی مادر در تنظیم هیجان خشم و اضطراب خود است و از سوی دیگر، پیام روشنی برای دختر دارد که «من به تو اعتماد ندارم» و «تو توانایی تصمیم‌گیری نداری». این پیام‌ها، که در بستر ارتباطات کلامی ناکارآمد و با لحنی سرزنش‌گرانه منتقل می‌شوند، عزت‌نفس و حس خودمختاری دختر را خدشه‌دار می‌کنند و به‌جای ایجاد دل‌بستگی ایمن، مقاومت و تعارض را برمی‌انگیزند.

عوامل زمینه‌ای، به‌ویژه نقش پدر، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بسترهای تشدیدکننده‌ی این چرخه ظاهر می‌شوند. در روایت‌های مادران، غیبت فیزیکی یا عاطفی پدر، عدم هماهنگی تربیتی والدین، و گاه سرزنش پدر به‌عنوان عاملی که تقصیر مشکلات را به گردن مادر می‌اندازد، به‌طور مکرر گزارش شده است. برای نمونه، مادری بیان می‌کند: «پدرش اغلب اوقات نیست» (مصاحبه‌شونده ۱) و دیگری می‌گوید: «همیشه پدرش می‌گه تقصیر تو بوده که این کارا رو می‌کنه» (مصاحبه‌شونده ۱۳ و ۱۶). این شرایط، بار روانی مادر را دوچندان می‌کند و او را در تنهایی و فشار بیشتری برای کنترل اوضاع قرار می‌دهد، که به‌نوبه‌ی خود، نگرانی‌های او را تشدید کرده و راهبردهای کنترلی و سرزنش‌گرانه‌اش را تقویت می‌کند. همچنین، محدودیت‌های سخت‌گیرانه در ارتباط با همسالان و نگرانی از فضای مجازی، دو عامل زمینه‌ای دیگری هستند که حلقه‌های این چرخه را مستحکم‌تر می‌کنند. مادران از یک سو، به دلیل ترس از تأثیرات منفی همسالان و فضای مجازی، کنترل‌های شدیدی را اعمال می‌کنند و از سوی دیگر، این کنترل‌ها خود به منبع اصلی تعارضات روزمره تبدیل می‌شوند.

بنابراین، شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در پرتو نگرانی‌ها و افکار منفی، فرایندی چندلایه و غیرخطی است که در آن، نگرانی‌های مادرانه (به‌ویژه درباره‌ی آینده، امنیت و موفقیت) و افکار منفی خودکار (مانند

فاجعه‌آمیزپنداری، قضاوت‌های منفی و احساس گناه)، به‌عنوان نیروی پیش‌ران، از طریق ادراک تحریف‌شده‌ی رفتارهای رشدی دختر، راهبردهای تعاملی ناکارآمد (سرزنش، کنترل‌گری، عدم تنظیم هیجان و ناتوانی در حل مسئله) را فعال می‌سازند. این راهبردها، به‌جای ایجاد فضای امن و حمایت‌گرانه، به فاصله‌ی عاطفی، مقاومت و تعارضات لفظی و رفتاری دامن می‌زنند و در نهایت، چرخه‌ای خودتکرارشونده را شکل می‌دهند که در آن، هر تعارض، نگرانی‌های مادر را تأیید کرده و او را به تکرار همان الگوهای ناکارآمد سوق می‌دهد. این فرایند در بستری از عوامل زمینه‌ای نظیر غیبت پدر، محدودیت‌های اجتماعی و نگرانی‌های مرتبط با فضای مجازی، به‌طور قابل‌توجهی تشدید می‌شود و در نهایت، به الگویی پایدار از تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی منجر می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف کشف و تبیین فرایند شکل‌گیری تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی در پرتو نگرانی‌ها و افکار منفی مادران انجام شد. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که از مجموع ۱۲۴۰ مفهوم اولیه، پس از پالایش و ادغام، ۵۲۴ کد باز، ۴۸ کد محوری و ۱۴ کد گزینشی استخراج شد و این کدهای گزینشی در قالب سه خوشه اصلی شامل زمینه‌های شناختی-هیجانی مادر، راهبردهای تعاملی-تربیتی مادر، و عوامل زمینه‌ای و بافتاری سازمان یافتند. مدل نهایی پژوهش نشان داد که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، نه صرفاً به‌عنوان عوامل همراه یا حاشیه‌ای، بلکه به‌عنوان نیروی پیش‌ران اصلی در ادراک تحریف‌شده رفتارهای رشدی دختران و فعال‌سازی راهبردهای ناکارآمد تعاملی عمل می‌کنند. بر این اساس، تعارض مادر-دختر در دوران نوجوانی فرایندی خطی و ساده نیست، بلکه چرخه‌ای پویا و خودتقویت‌کننده است که در آن اضطراب مادرانه، برداشت منفی از رفتار نوجوان، واکنش‌های کنترل‌گرانه یا سرزنش‌گرانه، مقاومت دختر و افزایش

مجدد نگرانی مادر به‌طور متقابل یکدیگر را تقویت می‌کنند. این الگو با ماهیت یافته‌های مقاله حاضر که بر سه سطح شناختی-هیجانی، تعاملی-تربیتی و بافتاری تأکید دارد، همخوان است.

نخستین یافته مهم پژوهش، برجسته‌شدن نقش زمینه‌های شناختی-هیجانی مادر، به‌ویژه دغدغه‌های والدگری، اضطراب و نگرانی، ضعف در درک احساسات نوجوان و ناآگاهی از تحول شناختی دوران نوجوانی بود. این یافته نشان می‌دهد مادرانی که نسبت به آینده، امنیت، موفقیت، روابط اجتماعی و رفتارهای دختران خود نگرانی مفرط دارند، بیشتر مستعد آن هستند که رفتارهای طبیعی نوجوانی را به‌صورت تهدید، سرکشی یا نشانه انحراف تفسیر کنند. این نتیجه با پژوهش‌هایی همسو است که نشان داده‌اند اضطراب والدین، به‌ویژه اضطراب آموزشی و آینده‌محور، می‌تواند از طریق افزایش کنترل روان‌شناختی و تضعیف کیفیت رابطه والد-فرزند، رفتارهای مشکل‌ساز نوجوانان را تشدید کند (Lu et al., 2025). همچنین، یافته حاضر با دیدگاه‌هایی هماهنگ است که والدگری را در بستر رابطه، فرهنگ و تحول کودک معنا می‌کنند و نشان می‌دهند برداشت والدین از استقلال، اطاعت و رشد نوجوان در بستر هنجارهای فرهنگی و خانوادگی شکل می‌گیرد (Khaleque, 2021). بنابراین، نگرانی مادرانه در این پژوهش صرفاً یک هیجان درونی نبود، بلکه به‌صورت یک عدسی شناختی عمل می‌کرد که از طریق آن رفتار دختر معناگذاری و سپس کنترل می‌شد.

دومین یافته مهم پژوهش، نقش محوری افکار منفی خودکار و پیش‌بینی‌های فاجعه‌آمیز در شکل‌گیری چرخه تعارض بود. مادران در روایت‌های خود، بارها از ترس‌هایی مانند «مادر خوبی نبودن»، «از دست رفتن آینده دختر»، «تهدیدهای بیرونی»، «قضاوت اطرافیان» و «ناتوانی در کنترل وضعیت» سخن گفتند. این افکار، در موقعیت‌های تعارض‌آمیز فعال می‌شدند و مادر را به‌سوی واکنش‌های فوری، هیجانی و گاه تنبیهی سوق می‌دادند. این

یافته با پژوهش‌هایی همخوان است که نقش افکار منفی خودکار، نگرش‌های منفی و خاطرات مزاحم را در شکل‌گیری و تداوم آشفتگی‌های هیجانی برجسته کرده‌اند (Valitabar & Hossein-Sabet, 2017). همچنین، شواهد مداخله‌ای نشان داده‌اند که کاهش افکار منفی خودکار از طریق رویکردهای شناختی و ذهن‌آگاهی می‌تواند در بهبود مشکلات روان‌شناختی دختران مؤثر باشد (Nikkhah et al., 2019). اگر این منطق به رابطه مادر-دختر تعمیم داده شود، می‌توان گفت مادری که در دام افکار خودکار منفی گرفتار است، نه تنها خود دچار آشفتگی هیجانی می‌شود، بلکه همین آشفتگی را در قالب کنترل، سرزنش و تهدید وارد رابطه با دختر می‌کند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که نگرانی‌ها و افکار منفی مادران، از طریق راهبردهای تعاملی-تربیتی ناکارآمد به تعارض تبدیل می‌شوند. کدهای گزینشی مانند سرزنش و تحقیر، ناتوانی در تنظیم هیجان، ضعف در تعیین قوانین، ضعف مهارت حل مسئله، نقض حریم شخصی و استقلال، ارتباط کلامی ناکارآمد و فقدان صمیمیت متوازن نشان دادند که مشکل اصلی تنها در سطح نگرانی ذهنی باقی نمی‌ماند، بلکه در عمل به رفتارهایی تبدیل می‌شود که برای دختر نوجوان تهدیدکننده استقلال و کرامت فردی است. این یافته با مطالعات داخلی درباره تعارض مادر-دختر همسو است؛ برای مثال، نقش سبک حل تعارض مادر، تعارض زناشویی مادر و سبک دلبستگی دختر در تعارض دختر-مادر گزارش شده است (Pourbaferani et al., 2015a). همچنین، ویژگی‌های شخصیتی مادر، تعارض زناشویی، سبک حل تعارض مادر و سبک حل تعارض دختر از عوامل پیش‌بینی‌کننده تعارض مادر-دختر دانسته شده‌اند (Pourbaferani et al., 2015b). پژوهش حاضر این یافته‌ها را بسط می‌دهد؛ زیرا نشان می‌دهد پشت‌پشت سبک‌های تعاملی ناکارآمد، اغلب شبکه‌ای از نگرانی‌های مادرانه، افکار فاجعه‌آمیز و ناتوانی در تنظیم هیجان قرار دارد.

از منظر نظری، یافته‌های پژوهش حاضر با رویکردهای تعاملی و سیستمی در خانواده همخوانی دارد. بر اساس این رویکردها، روابط والد-فرزند در یک چرخه اثرگذاری متقابل شکل می‌گیرند و نمی‌توان تعارض را صرفاً به یک فرد نسبت داد (Ambert, 2020). در مدل استخراج‌شده از داده‌ها نیز مادر و دختر در چرخه‌ای دوسویه قرار می‌گیرند: نگرانی مادر به کنترل منجر می‌شود، کنترل مادر مقاومت دختر را افزایش می‌دهد، مقاومت دختر نگرانی مادر را تأیید می‌کند و این چرخه دوباره تکرار می‌شود. از این نظر، تعارض مادر-دختر محصول تعامل میان ادراک مادر، نیازهای تحولی دختر و زمینه خانوادگی است. یافته حاضر همچنین با پژوهش‌هایی همسو است که نشان داده‌اند کیفیت تعامل والد-فرزند می‌تواند نقش میانجی در رابطه میان بهزیستی روان‌شناختی والدین و سازگاری اجتماعی دختران نوجوان داشته باشد (Mohammadzadeh et al., 2025). در نتیجه، حتی اگر مادر نیت مراقبتی و حمایت‌گرانه داشته باشد، زمانی که این نیت از مسیر تعاملات منفی، کنترل‌گرانه و تحقیرآمیز بیان شود، پیامد آن می‌تواند ناسازگاری و تعارض باشد.

یکی دیگر از نتایج مهم پژوهش، برجسته‌شدن نقش ضعف در تنظیم هیجان و همدلی مادرانه بود. مادران در موقعیت‌های تعارض‌آمیز اغلب نمی‌توانستند میان نگرانی درونی خود و نیاز واقعی دختر به گفت‌وگو، استقلال، شنیده‌شدن و حمایت تمایز قائل شوند. بنابراین، به‌جای همدلی، از تهدید، قهر، سرزنش یا محدودیت شدید استفاده می‌کردند. این یافته با پژوهش‌هایی همخوان است که نشان داده‌اند تنیدگی والدینی مادران با مکانیسم‌های دفاعی دختران نوجوان ارتباط دارد (Emaminia, 2015). در واقع، هنگامی که مادر از نظر هیجانی تحت فشار است، دختر نیز برای محافظت از خود ممکن است به دفاع‌هایی مانند کناره‌گیری، انکار، پنهان‌کاری یا مقابله‌جویی متوسل شود. همچنین، پژوهش‌ها درباره مداخلات والدگری

نشان می‌دهند که آموزش والدین و مداخله والد-کودک می‌تواند بر انعطاف‌پذیری روان‌شناختی و تمایز یافتگی مادران اثرگذار باشند (Allameh et al., 2025). این یافته از این نتیجه حمایت می‌کند که بهبود رابطه مادر-دختر مستلزم تقویت توانایی مادر در خودنظم‌دهی، تمایز هیجانی و پاسخ‌دهی انعطاف‌پذیر است.

از دیگر یافته‌های پژوهش، نقش عوامل بافتاری مانند نقش پدر، ارتباط با همسالان و تأثیر فضای مجازی در تشدید چرخه تعارض بود. مادرانی که حمایت کافی از سوی پدر دریافت نمی‌کردند یا با سرزنش همسر مواجه بودند، فشار بیشتری برای کنترل وضعیت احساس می‌کردند. این فشار می‌توانست نگرانی‌های آنان را افزایش دهد و آنان را به سمت راهبردهای سخت‌گیرانه‌تر سوق دهد. این یافته با پژوهشی همسو است که نشان داده است جو خانواده، رابطه مادر-دختر، مهارت‌های اجتماعی و اختلالات روانی مادران در پیش‌بینی کودک‌آزاری در میان دختران دوره اول متوسطه نقش دارند (Karimi & Soltanizadeh, 2021). همچنین، محدودیت‌های شدید درباره همسالان و فضای مجازی، اگرچه از سوی مادر با هدف محافظت انجام می‌شد، در تجربه دختران می‌توانست به معنای بی‌اعتمادی و نقض حریم شخصی باشد. در همین راستا، شواهد نشان داده‌اند تعارض والد-فرزند می‌تواند با پیامدهای پرخطر مانند سوءمصرف مواد در نوجوانان مرتبط باشد (Parveen & Jan, 2024) و انواع تعارض والد-فرزند با خودآسیب‌رسانی غیرخودکشی در نوجوانان ارتباط دارد (Zou et al., 2024). بنابراین، تعارضات حل‌نشده مادر-دختر ممکن است فراتر از تنش‌های روزمره، به عوامل خطر جدی در سلامت روان و رفتار نوجوان تبدیل شوند.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد که نیاز دختران نوجوان به حریم شخصی، استقلال و رابطه با همسالان، هنگامی که از سوی مادر به‌درستی فهم نشود، به یکی از مهم‌ترین منابع تعارض تبدیل می‌شود. این نتیجه با

پژوهش‌هایی همسو است که کیفیت رابطه والد-فرزند را در رشد رفتارهای اجتماعی، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرمایه روان‌شناختی نوجوان مؤثر دانسته‌اند (Li & Ma, 2025). اگر رابطه مادر-دختر مبتنی بر اعتماد، گفت‌وگو و حمایت باشد، استقلال نوجوان می‌تواند در مسیر رشد اجتماعی سالم قرار گیرد؛ اما اگر استقلال‌طلبی دختر با سوءظن، کنترل و محدودسازی مواجه شود، احتمالاً به پنهان‌کاری، فاصله عاطفی و تعارض منجر خواهد شد. همچنین، مطالعات فرهنگی نشان داده‌اند که عوامل محافظتی بین‌نسلی و فرهنگی در رابطه والد-فرزند می‌تواند در برابر نشانه‌های افسردگی نوجوانان نقش حمایتی داشته باشند (Torres, 2024). این یافته اهمیت آن را برجسته می‌کند که در خانواده‌ها، به‌ویژه در روابط حساس مادر-دختر، کنترل باید با اعتماد، نظارت با گفت‌وگو و نگرانی با حمایت عاطفی همراه شود.

در تبیین عمیق‌تر یافته‌ها، می‌توان به نقش دلبستگی و نگرانی نیز اشاره کرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند سبک‌های دلبستگی با نگرانی در دختران ارتباط دارند (Mehrabizadeh Honarmand et al., 2015). این یافته برای پژوهش حاضر اهمیت دارد؛ زیرا نشان می‌دهد نگرانی می‌تواند در الگوهای دلبستگی و تجربه روابط نزدیک ریشه داشته باشد. مادری که استقلال دختر را به‌عنوان تهدیدی برای پیوند عاطفی تجربه می‌کند، ممکن است ناخودآگاه برای حفظ رابطه، از کنترل و محدودسازی استفاده کند؛ در حالی که همین رفتارها پیوند عاطفی را تضعیف می‌کنند. همچنین، افکار ترسناک و ناخواسته در والدگری می‌تواند چرخه‌ای از اضطراب، شرم و رفتارهای جبرانی ایجاد کنند (Kleiman & Wenzel, 2021). بر این اساس، بخشی از تعارضات مادر-دختر را می‌توان نتیجه تلاش مادر برای کاهش اضطراب خود دانست؛ تلاشی که به دلیل استفاده از راهبردهای ناکارآمد، نتیجه معکوس تولید می‌کند و فاصله عاطفی را افزایش می‌دهد.

از منظر مداخله‌ای، یافته‌های پژوهش حاضر با ادبیات مداخلات والد-کودک و والدگری همخوان است. درگیری والدین در فرایند درمان، انجام تکالیف و توجه به زمینه‌های فرهنگی از جمله عواملی هستند که در موفقیت مداخلات والد-کودک نقش دارند (Mac-Niven et al., 2025). این موضوع برای طراحی مداخلات مادر-دختر اهمیت دارد؛ زیرا صرفاً آموزش نظری به مادران کافی نیست، بلکه مادران باید در تمرین‌های عملی برای شناسایی افکار منفی، تنظیم هیجان، گفت‌وگوی همدلانه، مذاکره درباره قوانین و احترام به حریم شخصی دختر مشارکت فعال داشته باشند. افزون بر این، یافته‌های پژوهش حاضر تأکید می‌کند که مداخلات باید از تمرکز صرف بر «اصلاح رفتار دختر» فاصله بگیرند و به بازسازی الگوهای ادراکی و هیجانی مادر نیز بپردازند. به عبارت دیگر، کاهش تعارض مستلزم آن است که مادر بتواند میان خطر واقعی و تهدید ذهنی، میان مراقبت و کنترل، و میان راهنمایی و تحقیر تمایز بگذارد.

در مجموع، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که تعارضات مادر-دختر در دوران نوجوانی، پیامد تعامل پیچیده میان نگرانی‌های مادرانه، افکار منفی خودکار، ضعف تنظیم هیجان، راهبردهای تربیتی ناکارآمد و عوامل بافتاری خانواده است. این یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین درباره نقش کیفیت رابطه والد-فرزند، اضطراب والدین، تعارض زناشویی، سبک حل تعارض، تنیدگی والدینی و پیامدهای تعارض خانوادگی همخوانی دارد، اما افزوده مهم پژوهش حاضر آن است که با رویکرد کیفی و داده‌بنیاد، سازوکار فرایندی تبدیل نگرانی و افکار منفی مادران به تعارضات پایدار مادر-دختر را روشن می‌سازد. بنابراین، تعارض مادر-دختر را باید نه صرفاً یک مشکل رفتاری یا ارتباطی، بلکه یک پدیده شناختی-هیجانی-تعاملی دانست که در بستر خانواده و فرهنگ شکل می‌گیرد و برای اصلاح آن، مداخله در سطح شناخت، هیجان، ارتباط و زمینه خانوادگی ضروری است.

محدودیت‌های پژوهش حاضر شامل تمرکز بر مادران دارای دختران نوجوان ۱۵ تا ۱۸ سال ساکن تهران، استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، و اتکا به روایت مادران بود. بنابراین، یافته‌ها اگرچه از نظر عمق کیفی و غنای مفهومی ارزشمند هستند، اما قابلیت تعمیم آماری به همه خانواده‌ها، شهرها، طبقات اجتماعی و بافت‌های فرهنگی را ندارند. همچنین، به دلیل تمرکز بر تجربه مادران، دیدگاه دختران، پدران و سایر اعضای خانواده به‌طور مستقیم وارد تحلیل نشده است. از سوی دیگر، ماهیت کیفی پژوهش امکان تبیین فرایندها و سازوکارهای معنایی را فراهم کرده، اما امکان آزمون شدت روابط میان متغیرها یا تعیین سهم نسبی هر عامل را محدود می‌سازد.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با استفاده از طرح‌های چندمنبعی، دیدگاه مادران، دختران، پدران و حتی مشاوران مدرسه را به‌طور هم‌زمان بررسی کنند تا تصویر جامع‌تری از چرخه تعارض مادر-دختر به دست آید. همچنین، انجام مطالعات کیفی در شهرها، فرهنگ‌ها و طبقات اجتماعی مختلف می‌تواند نشان دهد که نگرانی‌های مادرانه و افکار منفی چگونه تحت تأثیر زمینه‌های فرهنگی و اقتصادی متفاوت شکل می‌گیرند. در گام بعد، طراحی مطالعات کمی یا آمیخته برای آزمون مدل استخراج‌شده از این پژوهش ضروری است تا روابط میان نگرانی مادرانه، افکار منفی خودکار، تنظیم هیجان، کنترل‌گری، کیفیت ارتباط و شدت تعارض مادر-دختر به‌صورت تجربی سنجیده شود.

از نظر کاربردی، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مداخلات آموزشی و درمانی باید بر مادران و دختران به‌طور هم‌زمان متمرکز شوند. برنامه‌های آموزش والدگری برای مادران لازم است شامل شناسایی افکار منفی خودکار، کاهش پیش‌بینی‌های فاجعه‌آمیز، آموزش تنظیم هیجان، تقویت همدلی، آشنایی با ویژگی‌های تحولی نوجوانی، مهارت گفت‌وگوی بدون سرزنش، مذاکره درباره قوانین، و احترام به حریم شخصی دختران باشد. همچنین، مشارکت

- Mental Disorders in Predicting Child Abuse among First-Cycle Secondary School Girls. *Knowledge and research in applied psychology*, 22(4), 120-133. <https://sid.ir/paper/955346/fa>
- Khaleque, A. (2021). *Parenting and Child Development: Across Ethnicity and Culture*. Praeger. <https://doi.org/10.5040/9798400695223>
- Kleiman, K. R., & Wenzel, A. (2021). *Dropping the Baby and Other Scary Thoughts: Breaking the Cycle of Unwanted Thoughts in Parenthood* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429274657>
- Li, P., & Ma, J. (2025). The Influence of Parent-Child Relationship on Prosocial Risk-Taking Behavior in Adolescents: Understanding the Chain Mediating Role of Perceived Social Support and Psychological Capital. *Journal of Educational Research and Policies*, 7(2), 41-45. [https://doi.org/10.53469/jerp.2025.07\(02\).08](https://doi.org/10.53469/jerp.2025.07(02).08)
- Lu, F., Wen, M., Niu, W., Wu, X., & Zhang, C. (2025). Parental Educational Anxiety and Adolescent Problem Behaviors: Serial Mediation of Psychological Control and Parent-Child Relationship with Gender Differences. *Acta Psychologica*, 259, 105348. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105348>
- Mac-Niven, A. C., Comer, J. S., & Bagner, D. M. (2025). Predictors of Homework Engagement in Internet-Delivered Parent-Child Interaction Therapy for Children With Developmental Delay: What About Acculturation and Enculturation? *Frontiers in Child and Adolescent Psychiatry*, 4. <https://doi.org/10.3389/frcha.2025.1500742>
- Mehrabizadeh Honarmand, M., Golshokouh, M., & Davoudi, I. (2015). Attachment Styles and Worry in Female Students. Congress of the Iranian Psychological Association, <https://sid.ir/paper/829363/fa>
- Mohammadzadeh, N., Heidari pour, S., Mohajer Bajgiran, S., & Saeedi, S. A. (2025). The Mediating Role of Parent-Child Interactions in the Relationship between Parents' Psychological Well-Being and Social Adjustment of Adolescent Female Students in Mashhad. Twenty-First International Conference on Management and Humanities Research in Iran,
- Nikkhah, B., Haghani, R., & Aghaali Tari, S. (2019). The Effectiveness of Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Negative Automatic Thoughts and Sleep Problems in Female Students with Depressive Disorder. *Empowering Exceptional Children*, 10(4), 1-12. <https://sid.ir/paper/262525/fa>
- Parveen, A., & Jan, S. (2024). Parent-child conflict: A risk factor for substance abuse among adolescents. *Education Mind*, 3(1), 19-30. <https://doi.org/10.58583/Pedapub.EM2403>
- Pourbaferani, M., Etemadi, A., Akbarzadeh, M., & Jazayeri, R. a.-S. (2015a). The Role of Maternal Conflict Resolution Style, Maternal Marital Conflict, and Daughter's Attachment Style in Daughter-Mother Conflict. *Psychological Methods and Models*, 6(21), 1-21. <https://sid.ir/paper/227447/fa>
- Pourbaferani, M., Etemadi, A., Akbarzadeh, M., & Jazayeri, R. a.-S. (2015b). The Role of Maternal Personality Characteristics, Maternal Marital Conflict, Maternal Conflict Resolution Style, and Daughter's Conflict Resolution Style in Predicting Mother-Daughter Conflict. *Women and Society: Sociology of Women*, 6(3), 105-126. <https://sid.ir/paper/168987/fa>
- Torres, A. (2024). Intergenerational and Cultural Parent-Child Protective Factors Against Depressive Symptoms in Filipino-American Adolescents. *Berkeley Undergraduate Journal*, 38(1). <https://doi.org/10.5070/b3.35290>

پدران در فرایند مداخله اهمیت زیادی دارد؛ زیرا هماهنگی والدین می‌تواند فشار روانی مادر را کاهش دهد و از تبدیل تعارض‌های روزمره به الگوهای پایدار و فرساینده جلوگیری کند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

- Allameh, M., Salimi, N., Rudaki, Z., Soheili, M., & Salimi, F. (2025). Comparison of the Effectiveness of Parenting Training and Parent-Child Intervention on Psychological Flexibility and Differentiation of Mothers of Children With Learning Disabilities. *Research in Child and Adolescent Psychotherapy*, 4(5), 15-26. <https://doi.org/10.22098/rcap.2025.17821.1115>
- Ambert, A. M. (2020). *Parents, Children, and Adolescents: Interactive Relationships and Development in Context*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315786681>
- Emaminia, M. (2015). The Relationship Between Parental Stress in Mothers and Defense Mechanisms of Adolescent Girls. International Conference on Humanities, Psychology, and Social Sciences, <https://sid.ir/paper/834991/fa>
- Karimi, N., & Soltanzadeh, M. (2021). The Role of Family Climate, Mother-Daughter Relationship, Social Skills, and Mothers'

- Valitabar, Z., & Hossein-Sabet, F. (2017). The Role of Negative Automatic Thoughts, Negative Attitudes, and Intrusive Memories in Depression. *Clinical Psychology Studies*, 7(26), 165-179. <https://sid.ir/paper/208593/fa>
- Zou, H., Chen, Z., Huo, L., Kong, X., Ling, C., Wu, W., Cao, F., Tang, D., Zhou, J., & Zhang, W. (2024). The effects of different types of parent-child conflict on non-suicidal self-injury among adolescents: The role of self-criticism and sensation seeking. *Current Psychology*, 43, 21019-21031. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-05869-x>